

Sovint ens preguntem si els humans i la humanitat progressen èticament i moral. No hi ha dubte del desenvolupament científic i tecnològic, però no es veu un paral·lelisme entre els usos de les noves descobertes i els nous ginyes amb la implantació i generalització d'uns plantejaments amb una ètica i una moral més humana. Encara vigeixen i es justifiquen massa maneres de fer que fan mal a altres éssers i a l'entorn.

Però, quins referents tenim per considerar que una persona o un grup humà està avançant en un sentit moral? No podem fiar-nos de normes i costums concertats o arbitraris, o que es basin únicament en el bé o mal des del propi punt de vista.

La proposta que Ludwin Kolberg va fer a mitjans del segle passat ens pot ajudar molt: una mirada al desenvolupament moral a semblança dels estadis de desenvolupament cognitiu que va establir Jean Piaget. A partir de l'estudi de dilemes morals, va arribar a la conclusió que els raonaments que fonamenten els valors i les normes morals de diferents cultures segueixen pautes i estructures semblants, uns esquemes universals. Totes les persones podem evolucionar d'esquemes més infantils i egocèntrics a d'altres més madurs i altruistes. Es tracta, doncs, d'educar per a un desenvolupament integral.

Va establir tres grans nivells. Cadascun conté dos estadis o etapes. En total sis estadis de maduresa creixent i amb raonaments morals diferents.

Nivell Preconvencional: les normes són una realitat externa que es respecten només atenent les conseqüències (premi o càstig), o el poder dels qui les estableixen. No s'ha entès, encara, que les normes socials són convencions per a un bon funcionament de la societat.

El **primer estadi**, *heteronomia*, el més elemental es caracteritza perquè la persona percep la llei moral només com una imposició dels altres, des de fora. Observant el creixement de les persones, en general,

es correspon als cinc o sis primers anys de vida, quan el nen o la nena no sap el que està bé i el que està malament, fins que li paren els peus o el premien. No tothom evoluciona igual i hi ha persones adultes que es queden en aquest estadi. És el cas de corruptes i delinqüents.

El **segon**, *individualisme*, quan s'assumeixen les normes si afavoreixen els propis interessos. En aquest punt es van descobrir normes de joc i de convivència, que es compleixen per egoisme. Es comprèn que si un no compleix les regles, no el deixaran jugar. És un estadi de: «et respecto si em respectes», «fes el que vulguis mentre no em molestis». La "lleï del tallió" estaria en aquest nivell.

Nivell Convencional, les persones viuen identificades amb el grup; es vol respondre favorablement a les expectatives que els altres tenen de nosaltres. S'identifica com a bo o dolent allò que la societat així ho considera.

El **tercer**, *expectatives interpersonals*, es caracteritza pel desig d'agradar, de ser acceptats i estimats, "decideixo allò que el grup espera de mi". Fer el correcte significa complir les expectatives de les persones properes. Això pot portar a conflictes personals pel fet de viure expectatives contradictòries. És l'estadi propi de l'adolescència però hi ha persones adultes que s'hi queden. Volen fer-se estimar, però es deixen portar pels altres: els valors del grup, les modes, el que diuen els mitjans de comunicació.

El **quart**, *normes socials establertes*, en el qual l'individu és lleial a les institucions socials vigents; per a ell, fer el correcte és complir les normes socialment establertes per a proporcionar un bé comú. Fa el bé i evita el mal, però no per la por, ni per agradar als altres. Es compleixen les normes per responsabilitat. Es té consciència dels interessos generals de la societat i aquests desperten un compromís personal. Constitueix l'edat adulta de la moral. La seva única limitació és que es ceneix al seu

cercle: el seu treball, la seva família, els seus amics. Kohlberg considera que aquest és l'estadi en el qual es troba la majoria de la població en una societat democràtica madura.

Nivell Postconvencional, quan la persona comprèn i accepta els *principis morals generals* que inspiren les normes: els principis racionalment escollits pesen més que les normes.

En el **cinquè**, *contracte social*, la persona supera el cercle local i s'obre al món. Es reconeix que a més de la pròpia família, grup i país, tots els éssers humans tenen el dret a la vida i a la llibertat, drets que estan per damunt de totes les institucions socials o convencions. Aquest reconeixement és amb fets, no només amb paraules. L'obertura al món porta a reconèixer la relativitat de normes i valors, però s'assumeix que les lleis legítimes són només aquelles obtingudes per consens o contracte social. Ara bé, si una norma és injusta, s'imposa l'obligació moral de no acceptar-la.

En el **sisè** estadi, es pren consciència que hi ha *principis ètics universals* que s'han de seguir i tenen prioritat sobre les obligacions legals i institucionals convencionals. S'actua d'acord amb aquests principis perquè, com a ésser racional, se n'ha captat la validesa i hom se sent compromès a seguir-los. És l'estadi de la regla d'or de la moralitat: "fer a l'altre el que vull per a mi". I hom té el coratge d'enfrontar-se a les lleis que atempten els principis ètics universals com el de la Dignitat humana o el de la Igualtat. És l'estadi moral més alt, el de Mahadma Gandhi o Rigoberta Menchú, per posar exemples de referència, i el de totes les persones que viuen i han viscut profundament la moralitat, tant en la vida pública com en la discreció de l'anonimat.

La lluita per les Grans Causes apropa als estadis del darrer nivell, però també cal considerar multitud de persones, només conegudes en els seus "petits" àmbits familiars i locals, que donen molt sense buscar res a canvi.

En diferents èpoques, i en diferents indrets podem trobar persones que han tingut actituds altament morals, però també és veritat que aquestes no s'han consolidat ni generalitzat. Per tant, hem d'aprofitar tots els recursos, incloses les tecnologies de la comunicació actuals, per a compartir coneixe-

ment, reflexionar i educar per a la millora ètica dels individus i societats humanes.

A més a més, cal reconèixer les contradiccions que sovint poden donar-se quan algú té el dilema entre unes accions de lluita per les Grans Causes i altres de compromís amb la família, les relacions personals o la vida quotidiana en l'àmbit local. Els nivells més alts de moralitat es donen quan qualsevol lluita comença i acaba tenint en compte les Petites Grans Causes.

L'educació és fonamental per al desenvolupament ben orientat vers l'acció ètica i moral. Començant per l'àmbit familiar i continuant amb l'educació formal i la informal, amb el suport dels mitjans de comunicació de massa.

Actualment el referent ètic amb més consens està recollit en els Drets Humans, però no n'hi ha prou amb acceptar la seva validesa, les nostres posicions individuals, decisions i actuacions personals i col·lectives han de ser-hi coherents.

Però, quina metodologia emprar per educar en aquest sentit? No descobrirem res de nou recordant que en primer lloc són necessaris bons models, però també és veritat que sovint no n'hi ha prou, no n'hi ha hagut, o no arriben en el moment necessari. Per aquesta raó, mentre ajudem els alumnes en el seu desenvolupament cognitiu, alhora és necessari proporcionar-los dilemes morals que els facin reflexionar i hagin d'expressar les decisions que prendrien si ells en fossin els protagonistes. Abans, han de debatre les causes i conseqüències segons diferents alternatives possibles.

Aquest procés (dilema, causes, alternatives possibles, conseqüències de cada una i, finalment presa de decisió) es pot aplicar a situacions quotidianes familiars i informals. En el cas de situacions d'educació formal, s'hi afegeix una posada en comú, es clarifiquen els valors en joc, i es finalitza amb una simulació on diferents alumnes es reparteixen els rols.

Pel que fa a les situacions de la vida pública i les difoses a través de mitjans de comunicació, aquest plantejament ens pot servir per a una anàlisi que ens ha de portar a prendre bones decisions com a ciutadans, consumidors o electors. □